

1. Âşık Paşa, *Garib-nâme*. Hazırlayan: Prof. Dr. Kemal Yavuz, Türk Dil Kurumu Yayınları 764/1 ve 764/2. İstanbul 2000. Giriş ve Tıpkıbasım, büyük boy, c.1, XL + ypr 282, c 2. IV + ypr 239.
2. Âşık Paşa, *Garib-nâme*. Hazırlayan Prof. Dr. Kemal Yavuz, Türk Dil Kurumu Yayınları 764/1 ve 764/2. İstanbul 2000. orta boy, 4 cilt (I/1, I/2, II/1, II/2), tıpkıbasım, transkripsiyon, edisyonkritik ve Türkiye Türkçesine aktarma.

Kım alursa bu kitâbı yâdına
Ire cumle mâ'nîniñ bunyâdına

Türk dahi bılmezidi ol dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri

Gerçi kım soylandı bunda Türk dili
İlla ma'lûm oldu ma'nî menzili

Bu Garib-nâme anın geldi dile
Kım bu dil ehli dahi ma'nî bile

Çün bilesin cümle yol menzillerin
Yırmegil sen Türk u Tâcık dillerin

Yol içinde birbirini yirmeye
Dile bakup ma'nîyi hor görmeye

Kamu dilde varıdı zabt u usûl
Bunlara düşmişdi cumle ukûl

Türk dilinde anlayalar ol Hak'ı
Tâ kî mahrûm kalmaya Türkler daki
c.2, ypr 237b-238a

Türk diline kimsene bakmazdı
Türklerle hergiz gönül akmazdı

Garib-nâme, 14 yy da Osmanlı devletinin kuruluş devrinde yazılmıştır. Esasen Âşık Paşa, uçu Selçuklu, ikisi Osmanlı sultanı olmak üzere beş sultan devrine şahit olmuştur. Âşık Paşa'nın asıl adı Ali olup Kırşehir/Arapkir'de 1272'de doğmuş, aynı şehirde 3 Kasım 1332 tarihinde dünyasını değiştirmiştir. Baba ve dedesi itibariyle âlim, zekî, manevî değerler bakımından çok zengin ve meşhur bir aileden gelen Âşık Paşa zahirî ve batınî ilimlerde çok iyi yetişmiş, ledun ilmi tahsil etmiştir. O, Arapça, Farsça, Ermenice ve İbranice öğrenmiştir. Mahlası *Âşık* olup bunu ledun ilmi tahsil ettiği Hızır peygamber vermiştir. Bütün bu birikime doğduğu şehirde sahip olan Âşık Paşa'nın durumu, o dönem Kırşehir ilmi ilim, edebiyat ve fikir bakımlarından önde gelen kültür merkezlerinden biri olduğunu âdeta ispatlamaktadır.

Garib-nâme, Türk dili tarihi açısından en önemli eserlerden biri olmasının yanında Batı Türkçesiyle te'lif edilmiş, hacmü itibariyle de büyük ilk eserdir. Aynı dönem eserlerinden olan Gülşehri'nin *Mantku't-Tavr*'ı (yazılış tarihi 1317) Batı Türkçesinin ilk hacimli eseri sayılmakla birlikte onun bir tercüme eser olduğu göz ardı edilmemelidir. İlk büyük te'lif eser (yazılış tarihi 1330). 10613 beyitle kaleme alınan *Garib-nâme*'dir.

Bu dönemin genel ve ortak özelliği vardır. O da yazarların din ve tasavvuf umdelelerini güzel birer vasıta kılarak halkın eğitilmesi ve öğretilmesini sağlamak veya buna katkıda bulunmaktır. Bundan dolayı halkın anlayacağı dili kullanmak mecburiyetinde kalmışlardır. Coğrafi farklılıklarla dönemin beylerinin bilim adamı, şâir ve sanatkârları, âdeta birbirleriyle yarışmasına humaye etmeleri; hatta bazılarının kendileri de Türkçe eser kaleme almış olmaları bu kabul faaliyetlere luz vermiştir.

Âşık Paşa'nın diğerlerinden ayrılan bir ve en önemli tarafı, onun şuurlu bir Türkçeci oluşudur. Güzel dilimizi kullanarak da gerçeklerin öğrenilebileceğini ve Türklerin asla bundan mahrum kalmamaları gerektiğini söylemekte, yakıştırması uygun düşecekse, geç-

müşteki telakkilerin üzerine sünger çekmektedir. Onun dil konusundaki bu titizliğine ilâveten bu hacimli te'rif eserin diğer bir özelliği de, dönemin yaşayış ve düşünce tarzlarını yansıtmaması, âdeta bir ayna görevi görmesidir.

Âşık Paşa hayatının sonuna doğru kaleme aldığı bir eserinde, bir ömürlük tecrübelemelerini ve bilgilerini aktarmaktadır. Bu eğitici-öğretici vasfı sebebiyle, eser pek çok kimse tarafından istinsah (el yazısıyla çoğaltma) edilmiştir. Yazma eser bulunan kütüphanelerde en az bir nüshasının bulunmasının sebebi de budur. Hatta yaklaşık yarım yüzyıl önce, halka açık birer kütüphane vazifesi de gören, yerleşim yerlerinin büyük ve merkezî camilerindeki kitap dolaplarında da elyazması nüshalarının bulunması, bu eserlerin ne derece hüsn-i kabul gördüğünün delilidir. Ortak eserlerden kabul ettiğimiz bu eserlerin pek çok yerleri bazı meraklılarınca ezberlenerek irad edilmiş olmaları da kezâ bu rağbetin boyutlarını göstermektedir.

Hayata hıkmət açısından bakan bir düşünür olan Âşık Paşa'nın bu eserinin hem özgün baskısı hem de yeni harflere ve bugünkü Türkçe'ye aktarılmış baskısı yapıldı.

Prestij yayını olarak basılan büyük boy özgün baskının kalitesi ve cildi günümüz şartları ölçüsünde fevkalâde denilebilecek düzeydedir. Bu çalışma, en güvenilir ve eski nüshalardan olan dört nüsha üzerine dayandırılmış; tıpkıbasım (özgün baskı) için İstanbul / Süleymaniye / Lâleli koleksiyonunda bulunan 1752 numaradaki yazma kullanılmıştır. Tıpkıbasımın birinci cildinde İçindekiler (s. III-VI), Sunuş (s. VII), Onsöz (s. VIII-IX), Giriş (s. X-XVIII), Âşık Paşa/Hayatı-Eserleri (s. XIX-XXXVIII) ve Bibliyografya (s. XXXIX-XL) bulunmakta; metnin bir ilâ yedinci bölümleri takip etmektedir. İkinci ciltte ise İçindekiler (s. III-V)'den sonra eserin sekiz, dokuz ve onuncu bölümleri eklenmiştir. Birinci cildin baş kısmındaki malûmat arasında eserin yazıldığı dönemi iyice belirlemek üzere yaklaşık 200 yıllık bir zaman değerlendirilmesi yapılmış, Âşık Paşa'nın hayatı ve eserleri anlatılarak edebiyat tarihimizdeki yeri açıklığa kavuşturulmuştur. Elyazması nüshalar hakkında bilgi verilirken bu çalışmaya temel teşkil eden nüshalar da tanıtılmaktadır. Eserin aslı 10 bab ve her bab 10 dâsûtâna ayrılmış olmakla, bunlardan bâb için bölüm ve dâsûtân için kısma kelimeleri karşılık olarak kullanılmıştır. Eserin muhtevası, İçindekiler başlığı altında geniş olarak günümüz Türkçesi ile verilmiştir.

Diğer dört ciltlik baskıda ise, bu baskının her cildi ikiye bölünmüştür. Burada, yine tıpkıbasım, metnin okunuşu ve metnin nesir cümlesini hâlinde Türkiye Türkçesine aktarması karşılıklı sayfalarda verilmiştir. Bu baskının, *Maarîf-nâme* meraklıları için daha faydalı ve kullanılır olduğunu söylemeliyiz.

Türkçenin ifade gücünü bugünden daha canlı olarak Âşık Paşa'da bulduğumuz söz konusu eseri, devri için Türk düşünce, fikir ve manç yapısının mükemmel bir şekilde ortaya konduğu bir eser olmasının yanında, takip eden yüzyıllarda da bu milletin hayatı ve yaşayışı için yönlendiren bir eser olma özelliğini de korumuştur. Muhteva zenginliği bakımından hemen her sahada çalışma yapanlara hitap eder. Ortaya koyduğu eseri ile Türkçe bir âbide meydana getirerek devrinde Türkçeye ilk sahip çıkanlardan biri olan Âşık Paşa'nın bu çok önemli eserinin baskısı işini gerçekleştiren Türk Dil Kurumu'nun emeğini ve hümnetini de aynı düzeyde âbidevî (son derece kalıcı) buluyor ve kurum yetkililerini, eseri hazırlayan Prof. Dr. Kemal Yavuz'u tebrik ve takdir ediyoruz.

Kemal Yavuz'un da ifade ettiği üzere metne dayandırılmayan ve dikkatle metin tahlil edilmeden yapılan değerlendirmelerin eksik olduğu görüşünden hareketle, istinsah (çoğaltma) nüshalarının hatalarından da arındırılarak güvenilir nüshalar üzerine kurulup meydana getirilen bu nüsha, yüzyıllar sonra da olsa, ilmî çalışmalara kaynaklık edecek tek ve

orijinal nüsha olacaktır. İnsanlar çoktan ölmüş olsalar bile arkalarından bıraktıkları böylesi kalıcı eserler onların sevap hânelerini devamlı açık ve işlenir kılacak, onlar için âdetâ amelî cârî (işlerliği devamlı olan sevaplı iş) olacaktır. “Bir hayra delâlet eden, onu yapan gibi (sevap kazanan) olur” hadisi güzel bir müjdedir. “Bir kimsenin hayatını yazan onu sanki yaşatmış olur” duyguları altında Prof. Dr. Kemal Yavuz'un bu gayretini bilhassa anmak yerinde olacaktır.

Bu vesîle ile eserin baskısıyla ilgili bir hususa dikkat çekmek istiyorum. Eserin sayfa cedvelleri dışında bulunan ve sonradan el ile yazıldığı anlaşılan yaprak numaraları kısmen korunurken, pek çok yaprağın tepesine sonradan numaralar atılmıştır; atlanmış sayfalar da bulunmaktadır. El yazısı numaralar cedvel dışında olduğuna göre, bunların tamamı iptal edilerek tek düze ve muteselsil numara verilmesi isabetli olurdu. Aslında el yazısı bu numaralar daha sonra ya bir okuyucu veya kutüphane elemanı tarafından verilmiştir. Dört ciltlik baskıda ise asıl metni varak numaralarından takip etme imkânı ise hiç bulunmamaktadır. Her iki baskıda da geçerli olacak ve bundan sonraki Garib-nâme çalışmalarında esas alınacak numaralamanın yapılmaması bir eksiklik olarak kalmıştır.

Bilindiği üzere eski bir gelenek olarak, çok okunan Kur'ân-ı Kerîm gibi kitapların yanı sıra ilmî eserler için de nohudî renkte kâğıt kullanılmıştır. Göz sağlığı bakımından da büyük önem arz eden bu konuda Türk Dil Kurumu, özgün baskı için yaptığı fedakârlığı diğer baskı için de gösterebilirdi ve bu fedkârlığa değerdî.

Prof. Dr. Abdülkerim ABDULKADİROĞLU

Nurettin Demir, Fikret Turan, *Scholarly Depth and Accuracy A Festschrift to Lars Johanson - Lars Johanson Armağanı*, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2002, 416 s.

Türkoloji sahasının önemli bilim adamlarından Prof. Dr. Lars Johanson'a ilk armağan altmışıncı doğum yıldönümü olan 8 Mart 1996'da meslektaşları tarafından hazırlanıp yayımlanmıştı. (Tanıtma için bkz.: Fikret Turan, *Symbolae Turcologicae: Studies in Honour of Lars Johanson On his Sixtieth Birthday 8 March 1996*. Edited by Árpád Berta, Bernt Brendemoen and Claus Schönig, Swedish Research Institute in Istanbul, Transactions Vol. 6, ISSN 1100-0333, Upsala, 246 sayfa, *İlmi Araştırmalar* 6, s. 361-364)

Şimdi de öğrencilerinden Nurettin Demir ve Fikret Turan'ın hazırladığı armağan kitabı elimizde. Kitapta değerli yirmi yedi makale ve Johanson'un eserlerinin tam bibliyografyası verildikten başka, hayatı ve çalışma yöntemleriyle ilgili Hocayı tanıtıcı bilgilerden oluşan bir hayat hikâyesine de yer verilmiş. Makaleler genel olarak Türk Dili ve Türk Edebiyatı ile ilgilidir ve on dördü Türkçe, yedisi Almanca, altısı da İngilizcedir.

Eser armağanının hazırlanması için yazı gönderenlere teşekkür edilen İngilizce ve olarak hazırlanmış önsozle başlar. Daha sonra yine İngilizce ve Türkçe olarak, Yazı Hayatı, Yeni Modeller, İşbirliği ve İletişime Verdiği Önem, Turkologica Serisi ve Hocalığı başlıkları altında Lars Johanson tanıtılmış.

Hayatı başlığı altında Johanson'un daha çok akademik geçmişi sunulduktan sonra Yazı Hayatı başlığı altında ilgi sahasının Genel Türkoloji olduğu belirtilerek, Türkçenin tarihi ve günümüzdeki kolları, transkripsiyon metinleri, Türkiye Türkçesi sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizimi, ağızlar, Altaüstük, dilbilim, Türk Edebiyatı alanlarında kitap, makale, genel değerlendirme, tanıtma-eleştiri türlerinde yayımlarının olduğu ve ansiklopedilere